

KOMMUNINFO

Helsingfors 1.4.2015

4/2015

Förändringar i social- och hälsovården i anslutning till den nya socialvårdslagen

Den nya socialvårdslagen stärker basservicen och minskar därigenom behovet av korrigerande åtgärder. Målet är att sänka tröskeln för att söka stöd genom att ordna socialservice i samband med den övriga basservicen. Eftersom behovet av korrigerande åtgärder inte minskar omedelbart har det reserverats en statsandel för att genomföra reformen. Lagen förutsätter också att kommunerna reserverar tillräckliga resurser för att verkställa reformen och att kommuninvånarna tydligt informeras om vad de har rätt till och var de kan söka service och hjälp.

Den nya socialvårdslagen och de förändringar den medför för bland annat barnskyddslagen och hälso- och sjukvårdslagen träder i kraft och blir tillämpliga den 1 april 2015. Bestämmelsen om hemservice har redan varit tillämplig sedan den 1 januari 2015. För att underlätta verkställandet av lagen blir en del av bestämmelserna tillämpliga först den 1 januari 2016.

Barnfamiljer ska få nödvändig hemservice

Enligt 19 § i den nya socialvårdslagen tillhandahålls hemservice på grund av en funktionsnedsättande orsak eller i en särskild familje- eller livssituation. Funktionsnedsättande orsaker är sjukdom, förlossning, skada eller någon annan liknande orsak, till exempel utmattning. Med särskild familjesituation avses till exempel en situation där föräldrarna separerar, där den ena föräldern är i fängelse eller där en familjemedlem avlider. Livssituationen kan ge upphov till ett behov av stöd även till följd av att en annan anhörig eller närstående drabbas av en svår sjukdom eller går bort. En särskild familjesituation kan också uppstå i en familj som har ett handikappat barn, tvillingar eller vården om en vuxen anhörig.

Det ska ordnas nödvändig hemservice för barnfamiljer om det på grund av omständigheter som anges i lagen inte är möjligt att trygga barnets välfärd. Hemservicen ska ordnas i form av en allmän familjeservice. Även klienter inom barnskyddet har samma rätt att få hemservice.

CENTRALA FÖRÄNDRINGAR 1.4.2015

Kommande förändringar i socialvårdslagen och andra lagar

I samband med att den nya socialvårdslagen träder i kraft den 1 april 2015 sker det förändringar i bland annat barnskyddslagen, hälso- och sjukvårdslagen, lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården samt lagen om underhåll för barn, till vilken bestämmelserna om kommunens rätt att föra talan för ett barn i ett ärende som gäller underhållsbidrag överförs. I fortsättningen stadgas lagen om servicesedlar inom social- och hälsovården om servicesedlar. Socialvårdslagens specialbestämmelser om sedlar har upphävts.

Den nya socialvårdslagen och de lagar som getts till riksdagen för behandling i samband med den omfattar inte sådana bestämmelser som ska överföras till de lagar som är under beredning. Dessa bestämmelser förblir fortsättningsvis i kraft i den gamla socialvårdslagen tills de överförs till den nya lagen. Sådana bestämmelser är bland annat 41 § i socialvårdslagen, som berör rätten att vinna tillträde till en klients bostad, samt paragraferna 27 d och 27 e gällande verksamhet i sysselsättnings syfte för handikappade och arbetsverksamhet för handikappade. Dessutom förblir tills vidare 40 § samt kapitel 2, 5 och 8 i den gamla socialvårdslagen kraft. Syftet är att de angelägenheter som inbegrips i dessa i huvudsak ska stadgas i lagen om ordnandet av social- och hälsovården.

Reformer med anknytning till genomförandet av socialvården

Personer som behöver särskilt stöd (SVL 3, 4, 6, 8, 36, 42 och 46 §)

En klient som behöver särskilt stöd avser en person som har särskilda svårigheter att söka och få behövliga social- och hälso-tjänster. Bestämmelserna som gäller personer med behov av särskilt stöd har som syfte att trygga att de allra mest utsatta personerna får den hjälp och det stöd de behöver. Det är meningen att bestämmelserna ska tillämpas i situationer där en person inte själv förmår söka den hjälp han eller hon behöver eller när det finns risk för att personen inte kommer att få hjälp på grund av att han eller hon inte i tillräckligt hög grad förmår ta emot eller ge den information som behövs för att personen ska få hjälp.

Orsaken kan vara en kognitiv eller psykisk funktionsnedsättning eller sjukdom, missbruk av berusningsmedel, samtidigt behov av flera stöd eller någon annan motsvarande orsak. En motsvarande orsak kan vara exempelvis bristfälliga språkkunskaper i kombination med traumatiska upplevelser.

Ett barn kan behöva särskilt stöd av ovan nämnda orsaker eller på grund av att barnets uppväxtförhållanden äventyrar eller inte tryggar barnets hälsa eller utveckling eller om barnet genom sitt beteende äventyrar sin hälsa eller utveckling.

Stödbehov i samband med hög ålder utgör inte i sig någon orsak för att få särskilt stöd enligt socialvårdslagen. Om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga stadgas i lagen om stöd-

jande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (nedan *äldreomsorgslagen*).

Personer som behöver särskilt stöd beaktas i 4, 6, 8, 36, 42 och 46 § i socialvårdslagen. Då en anställd tillämpar lagen ska han eller hon göra en individuell bedömning av personens behov av särskilt stöd.

Kontakt med socialvården för bedömning av stödbehovet (SVL 35 §)

Om en persons behov av socialvård är uppenbart är den aktör som föreskrivs i lagen skyldig att styra personen till att söka socialservice eller om personen samtycker till det kontakta den myndighet som ansvarar för den kommunala socialvården.

Aktörer som förpliktas av lagen är yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården, socialkuratorer, anställda inom socialväsendet, undervisningsväsendet, idrottsväsendet, barndagvården, räddningsverket, Nödcentralsverket, polisen, Brottsförklaringsmyndigheten, arbets- och näringsmyndigheten, Folkpensionsanstalten eller utredningsmyndigheten.

Målet med bestämmelsen är att öka antalet kontakter som tas i tid och samarbetet med klienterna samt det branschövergripande samarbetet. Om personens samtycke inte kan fås och personen är uppenbart oförmögen att svara för sin omsorg, hälsa eller säkerhet, eller om ett barns bästa absolut kräver det, ålägger lagen dock aktörerna att trots sekretessbestämmelserna kontakta den myndighet som ansvarar för socialvården. Även andra aktörer än de som åläggs i lagen kan i sådana situationer göra en anmälan trots sekretessbestämmelser.

En barnskyddsanmälan ska göras enligt det som föreskrivs i 25 § i barnskyddslagen. Om den anmälningspliktiga aktören utan dröjsmål har kontaktat den myndighet som ansvarar för socialvården och uppgett orsakerna till kontakten, behöver ingen barnskyddsanmälan göras på grundval av samma händelser.

Bedömning av servicebehovet (SVL 36 §)

När den kommunala socialvården får kännedom om en person som behöver socialvård, ska behovet av brådskande hjälp omedelbart bedömas. Dessutom har personen rätt att få en bedömning av servicebehovet. Bedömningen kan lämnas ogjord endast om den är uppenbart onödig. Det är inte nödvändigt att göra en ny bedömning om servicebehovet nyligen har utretts och situationen inte har förändrats nämnvärt.

Bedömningen ska påbörjas utan dröjsmål och slutföras utan ogrundat dröjsmål. I fråga om specialgrupper bibehålls de tider som fastställts för bedömningen av servicebehovet som förut. Bedömningen ska påbörjas senast den sjunde vardagen efter det att klienten eller en anhörig eller närstående till klienten eller klientens lagliga företrädare har tagit kontakt, såvida personen är över 75 år eller får vårdbidrag med högsta belopp enligt lagen om handikappförmåner. Om det är fråga om ett

barn som behöver särskilt stöd ska bedömningen inledas senast den sjunde vardagen efter det att socialväsendet har fått kännedom om barnets behov av stöd och bedömningen ska bli klar senast tre månader från inledningen.

Den person som ansvarar för att bedömningen av servicebehovet görs ska ha en sådan behörighet som avses i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården och som är ändamålsenlig med tanke på uppgiften. Den tjänsteinnehavare som bedömer servicebehovet hos personer som behöver särskilt stöd ska ha socialarbetarbehörighet.

När bedömningen görs ska det redogöras för klienten vilka hans eller hennes rättigheter och skyldigheter enligt den allmänna lagstiftningen eller speciallagstiftningen är och för de olika alternativen för tillhandahållande av tjänster och deras effekter samt för andra faktorer som har betydelse i ärendet. Om bedömningen av personens behov och uppfyllandet av dem kräver service eller stödåtgärder av övriga myndigheter, ska dessa på begäran av den arbetstagare som ansvarar för åtgärden delta i bedömningen av servicebehovet.

Bedömningen av servicebehovet ska omfatta 1) en sammanfattning av klientens situation samt av behovet av socialservice och särskilt stöd 2) den bedömning som en yrkesutbildad person inom socialvården har dragit om förutsättningarna för klientrelationen 3) klientens åsikt om och syn på sitt servicebehov, om det inte finns ett uppenbart hinder för att i samarbete med klienten bedöma servicebehovet 4) en bedömning som klienten och en yrkesutbildad person har gjort om behovet av en egen kontaktperson.

Den bedömning av servicebehovet som görs i början av klientrelationen minskar behovet av att utarbeta en skild klientplan. Om en plan utarbetas ska bedömningen och planen utgöra en enhetlig helhet. Bedömningen görs alltid före klientplanen, och man ska inte införa de saker som antecknats i bedömningen av servicebehovet på nytt i planen. På motsvarande sätt ska man vid kompletteringen av bedömningen av servicebehovet beakta den information man redan tidigare fått.

I fråga om handikappservice stadgas det dessutom om utredningen av servicebehovet i lagen om service och stöd på grund av handikapp (nedan handikappservicelagen). Vid bedömningen av den äldre befolkningens servicebehov ska det som föreskrivs i äldreomsorgslagen följas. I barnskyddslagen stadgas om utredning av barnskyddsbehovet i samband med bedömningen av servicebehovet.

Kartläggning av närstående nätverket (43 §)

I samband med att servicebehovet bedöms eller vid en senare tidpunkt under klientrelationen kan man utreda hur anhöriga eller andra närstående personer till klienten deltar i att stödja klienten. Man kontaktar de anhöriga med klientens samtycke, och de anhöriga är inte skyldiga att hjälpa enligt lagen. De anhöriga hörs utan klientens samtycke endast om uppgifterna behövs för att tillgodose ett barns intresse eller om klienten är uppenbart oförmögen att svara för sin omsorg, hälsa och säkerhet och uppgifterna är nödvändiga för att utreda servicebehovet. I samband med kartläggningen utreds vid behov de anhörigas och närståendes stödbehov.

Egen kontaktperson (SVL 42 §)

Klienten har rätt att få en egen kontaktperson för hela den tid som klientrelationen pågår. Den egna kontaktpersonen kan bytas under klientrelationen, såvida det finns ett tvingande skäl till det eller ett byte är förenligt med klientens intresse såsom föreskrivs i 4–5 § i socialvårdslagen. Den egna kontaktpersonen ska utses senast i samband med bedömningen av servicebehovet. Det är naturligtast att utse den arbetstagare som klienten även i övrigt skulle vara i kontakt med. Den egna kontaktpersonen ska ha en sådan behörighet som avses i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården och som är ändamålsenlig med tanke på utredningen av servicebehovet. Om klienten är ett barn eller en annan klient som behöver särskilt stöd ska den egna kontaktpersonen vara socialarbetare. Om den egna kontaktpersonen inte är socialarbetare ska personen för att få sköta klientens angelägenheter som arbetspar ha en socialarbetare. Detta arbetspar kan vara till exempel en chef eller teammedlem som utför klientarbete.

En egen kontaktperson behöver inte utses om klienten redan har till exempel en ansvarig arbetstagare i enlighet med äldreomsorgslagen eller en socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter i enlighet med barnskyddslagen eller om det av andra skäl är uppenbart onödigt att utse en egen kontaktperson. Den egna kontaktpersonen har i uppgift att sörja för att klientens service ordnas i enlighet med servicebehovet, det vill säga kontaktpersonen ska arbeta för kommunen. Den egna kontaktpersonens roll varierar enligt klientens behov. För en klient med litet servicebehov kan vetenskapen om vem han eller hon kan kontakta vid behov vara tillräcklig. En ung person som behöver flera tjänster kan däremot behöva en kontaktperson som aktivt ger akt på hur målen uppnås och vid behov för den unga till service.

Inledning av ett ärende, beslutsfattande och verkställighet (SVL 34 och 45 §)

Ett socialvårdsärende inleds på ansökan eller när en arbetstagare inom kommunens socialvård annars i sitt arbete får kännedom om en person som eventuellt behöver socialvård. En klientrelation i socialvården inleds på ansökan eller när handläggningen av ett ärende som inletts på ett annat sätt påbörjas eller när en person får socialservice.

Ett ärende som gäller brådskande åtgärder ska handläggas och besluten ska fattas utan dröjsmål utifrån tillgängliga uppgifter, så att klientens rätt till nödvändig omsorg och försörjning inte äventyras. I fall som inte är brådskande ska beslut fattas utan orgrundat dröjsmål efter det att ärendet inletts.

I brådskande fall ska beslutet verkställas utan dröjsmål och i fall som inte är brådskande utan orgrundat dröjsmål. Beslutet ska dock verkställas senast inom tre månader från det att ärendet inletts. Tiden kan vara längre än detta om utredningen av ärendet av något särskilt skäl kräver en längre handläggningstid eller om verkställigheten fördröjs av något annat särskilt skäl som hänger samman med klientens behov.

Servicegaranti för ungdomar (SVL 17, 36, 42 §)

Den nya socialvårdslagen tillhandahåller viktiga redskap för att hjälpa ungdomar och komplettera ungdomsgarantin. Servicegarantin för ungdomar är riktad till unga personer under 25 år och verksamheten genomförs multiprofessionellt. Servicegarantin för ungdomar omfattar en sektorsövergripande bedömning av servicebehovet, en egen kontaktperson, riktad social rehabilitering och övrig behövlig service i samarbete med andra aktörer. Om den unga personen lider av problem med anknytning till arbets- och funktionsförmågan, hälsan och de sociala färdigheterna planerar den egna kontaktpersonen tillsammans med den unga helheten av den sociala rehabiliteringen i enlighet med den ungas behov. Den sociala rehabilitering som den unga behöver kan bestå av att lära sig färdigheter för det vardagliga livet, att träna på saker som behövs i utbildning eller arbete innan personen börjar studera eller arbeta eller när personen har börjat studera eller arbeta. Vid behov kopplas missbrukar- och/eller mentalvård till helheten. Genom social rehabilitering för unga personer ska de stödjas att få en arbets-, arbetsprövnings-, studie-, ungdomsverkstads- eller rehabiliteringsplats. Den egna kontaktpersonen strävar efter att arbeta på ett sådant sätt att avhopp från arbete eller utbildning inte förekommer. Målet är att stärka upplevelsen av att ha lyckats.

Förändringar som berör socialservicen

I den nya socialvårdslagen definieras central socialservice som redan tillhandahålls i kommunerna, till exempel **social rehabilitering (17 §)** och **ordnande av tillfälligt boende (21 §)**. Utöver socialt arbete definieras i lagen **begreppet social handledning (16 §)**. Socialhandledarnas och familjearbetarnas arbetsinsats används mycket i barnskyddsarbetet. Målet med socialvårdslagen är att öka den sociala handledningens andel även i servicen för vuxna jämfört med nuläget. **Socialjouren (29 §)** ska organiseras så att den kan kontaktas dygnet runt. Brådskande socialservice ska genomföras med beaktande av det som föreskrivs i gällande lagstiftning.

Den förebyggande familjeservicens andel ökar. Utöver att hemservicen stärks ska **familjearbete (18 §)**, **stödpersoner och -familjer samt referensgruppsverksamhet (28 §)** ges som allmän familjeservice även utan att familjen är klient hos barnskyddet. Vid tillhandahållandet av service ska man se till att det finns tillräckligt med service för barn som behöver särskilt stöd och för deras familjer.

Som service som stöder rörligheten (23 §) ordnas: 1) handledning i hur allmänna trafikmedel används och handledd träning 2) ledsagarservice 3) grupptransport 4) ersättning för skäliga kostnader för transport med taxi, invalidtaxi eller ett annat motsvarande fordon 5) något annat lämpligt sätt.

Största delen av socialservicen enligt socialvårdslagen är så kallad anslagsbunden service. Kommunen kan tillämpa prövning vid beviljandet av servicen. Även beviljandet av dessa tjänster ska emellertid alltid grunda sig på en individuell bedömning av servicebehovet, och man kan inte utesluta någon klientgrupp ur servicen på basis av kommunens anvisningar.

Enligt 12 § i socialvårdslagen har en person rätt att få tillräckliga socialvårdstjänster av sin hemkommun eller av den samkommun dit hemkommunen hör. Socialservicen som baserar sig på det individuella behovet ska ges så att personens rätt till nödvändig omsorg och försörjning inte äventy-

ras. I brådskande fall ska socialservice ordnas för alla som vistas i kommunen. Om socialservice som ordnas utifrån en långvarigare vistelse stadgas i 57 §.

Enligt 13 § i socialvårdslagen har ett barn och dess familj rätt att utan dröjsmål få socialservice som är nödvändig med tanke på barnets hälsa eller utveckling. Vilken service som är nödvändig med tanke på hälsan och utvecklingen antecknas i klientplanen (39 §). Servicen ska ordnas i tillräcklig utsträckning vid de tider på dygnet den behövs.

I socialvårdslagen (11 §) definieras vilka stödbehov man ska ordna socialservice för att möta. Om socialservice som möter stödbehoven stadgas i 14 § i lagen. Man kan möta stödbehoven genom den service som definieras i socialvårdslagen samt genom socialservice som föreskrivs i andra lagar. Kommunen har också möjlighet att ordna annan socialservice som tillgodoser klientens stödbehov och som är nödvändig för klientens välfärd.

Socialservicen ska ordnas enligt stödbehoven på det sätt som föreskrivs i 12 och 13 § i lagen. Dessutom stadgar lagen om servicespecifika rättigheter att få en viss service. Sådan service är utöver **hemservice för barnfamiljer (19 §) även övervakning av umgänge mellan barn och förälder (27 §) samt socialservice som stöder alkohol- och drogfrihet hos gravida personer (24 §).**

Alkohol- och drogarbete och mentalvårdsarbete samt annan gemensam service inom social- och hälsovården

Bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen som gäller vårdgaranti ska tillämpas i hälso- och sjukvården, även om vården tillhandahålls i en socialvårdsenhet eller i service som är gemensam för social- och hälsovården. En bestämmelse som klargör detta införs i både socialvårdslagen och hälso- och sjukvårdslagen. Bestämmelserna gäller till exempel alkohol- och drogarbete. I alla situationer ska de bestämmelser tillämpas som enligt klientens intresse bäst tryggar servicen enligt stödbehoven eller vården enligt det medicinska behovet. Inom missbrukarvården ska man alltså iaktta vårdgarantin eller ordna socialvårdsservice som motsvarar stödbehoven när den bäst lämpar sig för att hjälpa klienten.

Rådgivningen i uppfostrings- och familjefrågor (SVL 26 §) kan genomföras vid uppfostrings- och familjerådgivningen. Även uppfostrings- och familjerådgivningens klienter har rätt till en egen kontaktperson och att få en bedömning av servicebehovet. Hälso- och sjukvårdsbestämmelserna och därmed även bestämmelserna som berör vårdgarantin tillämpas vid rådgivningen till de delar som man genomför barn- eller ungdomspsykiatrisk vård. Uppfostrings- och familjerådgivningens klienter är under 23 år, så av vårdgarantibestämmelserna tillämpas de vårdgarantitider som nämns i 53 § i hälso- och sjukvårdslagen, och som är kortare än tiderna för vuxna. Enligt 53 § i hälso- och sjukvårdslagen ska bedömningen av vårdbehovet inledas inom tre veckor efter att remissen anlänt. Om bedömningen av vårdbehovet förutsätter en bedömning av en specialist eller särskilda undersökningar ska bedömningen och undersökningarna genomföras inom sex veckor efter att remissen anlänt. Vård eller behandling som utifrån en bedömning av vårdbehovet konstaterats vara nödvändig ska genomföras inom tre månader från det att vårdbehovet konstaterades.

Hälso- och sjukvårdstjänster för klienter inom barnskyddet (HSL 67 §)

I hälso- och sjukvårdslagen föreskrivs dessutom att det för barnet och dennes familj utan dröjsmål måste ordnas sådana hälso- och sjukvårdstjänster som är nödvändiga för barnets hälsa och utveckling, om behovet av barnskydd beror på otillräckliga hälso- och sjukvårdstjänster. I sådana situationer ska den nödvändiga vården vid behov ordnas snabbare än vad vårdgarantin skulle kräva. Bestämmelsen gäller till exempel mentalvårdstjänster eller missbrukarvård som barnet eller dess föräldrar behöver.

Subjektiv rätt till service som stöder alkohol- och drogfrihet (SVL 24 §)

En gravid person har rätt att omedelbart få tillräcklig socialservice som stöder alkohol- och drogfrihet. Det är fråga om en så kallad subjektiv rätt och den ålägger kommunen att agera genast när den får vetskap om en gravid person som är orolig för den egna rusmedelsanvändningen. Hälso- och sjukvårdslagen innehåller motsvarande stadganden. Social- och hälsovårdspersonalen bedömer vilken nivå av service som är tillräcklig. Servicen ska ordnas utan dröjsmål så att det kommande barnets hälsa och utveckling kan tryggas. Genom att ordna service redan under graviditeten kan man avsevärt minska både det mänskliga lidandet samt direkta och långsiktiga kostnader till följd av rusmedelsmissbruk.

Övervakat umgänge (27 §)

Ordnande av övervakning av umgänge mellan barn och förälder är en ny uppgift för kommunerna. Innan lagen trädde i kraft ordnade en del kommuner verksamhet antingen som en del av kommunens egna verksamhet eller så kunde verksamheten köpas till exempel av en organisation. Det här skulle vara möjligt även i fortsättningen.

Genom lagreformen stärks barnets rätt att träffa sin umgängesförälder. Barnet skyddas också bättre än i nuläget från skadliga träffar. Å andra sidan övervakas dessutom att de beslut som fattats om vårdnaden och umgängesrätten följs, så att barnet inte blir främmande för den förälder som bor någon annanstans. Reformen av socialvårdslagen ålägger kommunerna att ordna övervakning av umgänget mellan barn och förälder i de fall där träffarna enligt ett domstolsbeslut eller ett avtal som fastställts av socialnämnden ska stödas eller övervakas, eller där övervakningen av avhämtningen och återlämningen av barnet grundar sig på ett avtal som fastställts av nämnden eller ett domstolsbeslut. I bestämmelsen avses med domstolsbeslut både ett slutligt beslut och ett tillfälligt förordnande.

Genom att övervaka eller stödja umgänget tryggar man barnets ställning i umgänget och sörjer för dess trygghet vid träffarna. Den person som övervakar umgänget har till uppgift att se till att träffarna genomförs på ett sätt som är förenligt med barnets intresse. Vid behov, till exempel i en situation där det förekommer hot om kidnappning av barnet, ska övervakarna vara två till antalet.

Man kan bestämma eller avtala att övervakat byte ska ordnas i sådana situationer där det egentliga umgänget förflyter normalt i umgängesföräldrarnas hemförhållanden, med det förekommer problem när det gäller att komma överens om träffar eller när barnet ska hämtas eller återlämnas, till exempel gräl som skadar barnet eller hot om våld.

Umgänget ska ordnas i enlighet med det fastställda avtalet eller domstolsbeslutet. Den kommunala aktören har rätt att noggrannare fastställa hur stödet och övervakningen ska genomföras i praktiken. Umgänget kan avbrytas av den person som övervakar det om det är nödvändigt med tanke på barnets bästa. Under samma förutsättningar kan den person som övervakar träffen besluta att umgänget inte ska inledas.

Bestämmelsen gäller endast rätten att inhibera eller avbryta en enskild träff. Den berättigar inte att besluta att det i framtiden inte ska ordnas övervakning under umgänget. Om man upprepade gånger är tvungen att inhibera eller avbryta träffar kan det dock ge anledning att ändra beslutet eller avtalet om umgängesrätt med stöd av 12 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Övervakaren ska ge den behöriga barnatillsyningsmannen en skriftlig utredning av träffar som övervakaren avbrutit eller överenskomna träffar som av någon annan orsak inte genomförts. Utredningen ska inbegripa de orsaker till att träffen förhindrats som övervakaren känner till eller de orsaker som lett till att träffen avbrutits.

Mottagandet av en skriftlig utredning leder till att barnatillsyningsmannen i enlighet med 36 § i socialvårdslagen är skyldig att agera. Barnatillsyningsmannen ska se till att det brådskande behovet av hjälp omedelbart bedöms och att klienten vid behov hänvisas till en bedömning av servicebehovet. Barnatillsyningsmannen ska också bedöma behovet av att ändra avtalet eller att söka ändring i domstolens beslut.

Förändringar i barnskyddet

Anmälningsskyldigheten gällande barn utvidgas (25 §). I fortsättningen är även tullen, gränsbevakningsväsendet och utskökningsmyndigheten skyldiga att göra en barnskyddsanmälan. Dessutom är alla de aktörer som är skyldiga att göra en barnskyddsanmälan även skyldiga att göra en polisanmälan om det finns orsak att misstänka att barnet blivit offer för ett brott mot liv eller hälsa. Bestämmelsen gäller brott för vilka maximistraffet är minst 2 års fängelse.

Som ett alternativ till brådskande placering stadgas i lagen om brådskande stödåtgärder inom öppenvården (37 b §). En brådskande stödåtgärd inom öppenvården kan ordnas om stödåtgärderna är lämpliga, möjliga och tillräckliga för att tillhandahålla omsorg som är i enlighet med barnets bästa. Den brådskande stödåtgärden inom öppenvården kan ordnas till exempel i form av en placering inom öppenvården eller intensifierat familjearbete. Kommunen är skyldig att ordna brådskande stödåtgärder inom öppenvården på motsvarande sätt som den är skyldig att ordna en plats för vård utom hemmet, såvida det har fattats ett beslut om brådskande placering av barnet.

Innan barnet ensamt placeras utom hemmet som en stödåtgärd inom öppenvården ska man bedöma om det är förenligt med barnets intresse att placera barnet tillsammans med dess föräldrar, vårdnadshavare eller en annan person som ansvarar för dess vård (37 §).

Bedömning av servicebehovet och inledande av klientrelationer inom barnskyddet

Ett barnskyddsärende inleds på ansökan eller när en socialarbetare eller någon annan anställd inom barnskyddet på något annat sätt fått kännedom om ett barn som eventuellt är i behov av barnskydd. För inledandet av ärendet har det ingen betydelse hur den anställda har fått informationen. Informationen kan komma till exempel genom en barnskyddsanmälan eller så att en aktör tillsammans med klienten kontakter socialväsendet för att bedöma klientens stödbehov på det sätt som föreskrivs i 35 § i socialskyddslagen eller så kan informationen förmedlas inom socialväsendet.

Efter att ett ärende har inletts ska socialarbetaren eller någon annan anställd inom barnskyddet omedelbart bedöma barnets eventuella brådskande behov av barnskydd. Dessutom ska man göra en bedömning av servicebehovet i enlighet med 36 § i socialvårdslagen, om det inte är uppenbart onödigt att göra en bedömning. I samband med bedömningen av servicebehovet utreds behovet av barnskydd om inte ärendet tydligt är av sådan karaktär att det inte behövs några stödåtgärder inom barnskyddet. Vid utredningen av behovet av barnskydd agerar man på samma sätt som tidigare vid utredning av barnskyddsbehovet. Skillnaden jämfört med tidigare är att klientrelationen inom barnskyddet ännu inte inleds i det skede när behovet av barnskydd utreds. För de klienter vars behov av barnskydd det inte finns anledning att utreda gör man dessutom en bedömning av servicebehovet på det sätt som föreskrivs i 36 § i socialvårdslagen.

Bedömningen av servicebehovet ska påbörjas utan dröjsmål och slutföras utan ogrundat dröjsmål. Bedömningen ska inledas senast den sjunde vardagen efter det att ärendet har inletts, och bedömningen ska bli klar senast tre månader från inledningen. Samma tidsgränser gäller både barn som eventuellt är i behov av barnskydd och barn som man har bedömt att är i behov av särskilt stöd enligt det som föreskrivs i 3 § i socialvårdslagen. Dessutom berörs alla klienter av 45 § i socialvårdslagen, enligt vilken beslutet om service i regel ska verkställas senast inom tre månader från det att ärendet inletts. Tidsgränserna är alltså nästan samma för alla klientgrupper.

I praktiken strävar man efter att innan bedömningen av servicebehovet inleds, det vill säga inom sju vardagar, ännu avgöra hurvida man i ärendet ska börja bedöma det eventuella behovet av barnskydd och till dessa delar följa bestämmelserna i barnskyddslagen eller om man ska göra en bedömning av servicebehovet utan att barnskyddsbehovet utreds. Lagen fastställer emellertid ingen absolut tidsgräns för detta. Det är också möjligt att behovet av en klientrelation inom barnskyddet på basis av ny information kommer att bedömas i ett senare skede. Då kan man utnyttja den bedömning av servicebehovet som redan gjorts, såvida det inte är länge sedan bedömningen gjorts.

Enligt 27 § i barnskyddslagen börjar en klientrelation inom barnskyddet när en socialarbetare utifrån en bedömning av servicebehovet konstaterar att barnets uppväxtförhållanden äventyrar eller inte tryggar barnets hälsa eller utveckling eller att barnet genom sitt beteende äventyrar sin hälsa och utveckling. Dessutom förutsätts att barnet uttryckligen behöver tjänster och stödåtgärder enligt barnskyddslagen. Tjänster och stödåtgärder, om vilka endast stadgas i barnskyddslagen, är följande: socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter, ekonomiskt stöd enligt barnskyddslagen, intensifierat familjearbete, familjerehabilitering samt placering av barn utom hemmet. Utöver dessa används inom barnskyddet samma stödåtgärder som tidigare.

En klientrelation inom barnskyddet inleds också om barnet eller dess familj får stödåtgärder inom barnskyddet redan innan bedömningen av servicebehovet blivit klar.

Ordning på personaldimensioneringen inom barnskyddet

Antalet klienter inom barnskyddet kommer att minska då det i fortsättningen är möjligt att få förebyggande tjänster, såsom familjearbete och hemservice, utan att vara klient hos barnskyddet. Detta ger kommunerna en möjlighet att verka så att det inom barnskyddet finns tillräckligt många anställda i förhållande till antalet klienter. För att man ska kunna avsätta tillräckliga resurser för barnskyddsarbetet och omorganisera servicen för barnfamiljer anvisades i regeringens proposition ytterligare 1,5 miljoner euro i statsandelar för 2015. Att öka de förebyggande tjänsterna och en rätt resursfördelning av barnskyddsarbetet minskar behovet av tunga korrigerande barnskyddsåtgärder.

Utgångspunkten för den övervakning som genomförs i samband med verkställandet av lagen är att socialarbetarna kan utföra barnskyddsarbete på ett högklassigt och lagenligt sätt om varje socialarbetare har 30–40 klienter. Om de har avsevärt fler klienter bör kommunen utreda hur den ska klara av de lagstadgade uppgifterna inom barnskyddet. Man kan ta hjälp av de kriterier som presenteras i kvalitetsrekommendationerna för barnskyddet. Enligt dem klargörs i arbetsgemenskaperna vilket antal anställda som är lämpligt och hur mycket tid man har för att utföra arbetet med klienten. Personaldimensioneringen kan variera beroende på arbetsfördelningen mellan socialarbetare, socialhandedare och närvårdare.

Kommunerna kan utifrån de nuvarande klientuppgifterna bedöma hur stor del av klienterna som i fortsättningen kommer att få service i form av allmän familjeservice och hur stor del som behöver en klientrelation inom barnskyddet.

Lagreformerna förutsätter att grunderna för klientrelationerna för de nuvarande klienterna inom barnskyddet ses över. Ikraftträdandet av reformen förutsätter dock inte att de som arbetar med familjerna byts ut, utan man ska agera i enlighet med klientens intresse såsom föreskrivs i 4–5 § i socialvårdslagen. Det är förenligt med klientens intresse att minska omsättningen av personal som arbetar med klienterna.

Övervakning och ändringssökande

Egenkontroll (SVL 47 §)

En verksamhetsenhet inom socialvården eller en annan aktör som ansvarar för den samlade verksamheten ska göra upp en plan för egenkontroll för att säkerställa socialvårdens kvalitet, säkerhet och ändamålsenlighet. Planen ska vara offentligt framlagd och förverkligandet av den ska följas upp regelbundet. Verksamheten ska utvecklas utifrån respons som samlas in från klienterna och personalen. Skyldigheten att utarbeta en plan för egenkontroll gäller alla verksamhetsenheter inom socialvården.

Förbättringar i klientens rättsskydd (SVL 50 och 53 §)

Tidsfristen för begäran om omprövning i socialvårdens beslut förlängs till 30 dygn. Precis som tidigare får ett beslut som meddelats av det organ som ansvarar för den kommunala socialvården med anledning av begäran om omprövning överklagas hos förvaltningsdomstolen. Rätten att söka ändring i förvaltningsdomstolens beslut gäller hädanefter all socialservice. Ändring i förvaltningsdomstolens beslut får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Förändringarna gäller inte lagstiftningen om klientavgifter och de inskränker inte de rättigheter som den gällande speciallagstiftningen omfattar.

Tillämpning av den nya socialvårdslagen och handikapplagstiftningen

Enligt 1 § i socialvårdslagen är syftet med lagen bland annat att minska ojämlikhet och främja delaktighet samt att på lika grunder trygga behövlig, tillräcklig och högklassig socialservice. I 2 § i socialvårdslagen stadgas att om en person har rätt att få socialvård med stöd av någon annan lag, ska de bestämmelser tillämpas som bäst tillgodoser klientens intresse. Klientens intresse definieras i 4 och 5 § i lagen. Enligt bestämmelserna får socialvårdslagen inte tillämpas på ett sådant sätt att det i fråga om klientens intresse leder till ett sämre slutresultat än om speciallagstiftning hade tillämpats. Socialvårdslagen ändrar inte den rätt till personlig hjälp under utlandsresor som inbegrips i handikappservicelagen eller rätten att avgiftsfritt få den handikappservice som stadgas i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården. Däremot tryggar den nya socialvårdslagen bättre än den tidigare lagen tillgången till service för de klienter som inte har varit berättigade att få service på basis av handikapplagstiftningen.

FÖRÄNDRINGAR 1.1.2016

För att underlätta verkställandet av lagen kommer en del av bestämmelserna i socialvårdslagen och en del av de nya bestämmelserna i barnskyddslagen att tillämpas först från början av 2016. Bestämmelserna strider inte mot gällande lagstiftning och det rekommenderas att kommunerna beaktar dem i sin verksamhet redan under 2015. Eftersom de lagar som regeringens proposition omfattar träder i kraft den 1 april 2015, finns även de bestämmelser som blir tillämpliga från den 1 januari 2016 till påseende, till exempel i ifrågavarande lag i Finlex.

Förändringar gällande brådskande placeringar inom barnskyddet

Villkoren för brådskande placering blir striktare. I fortsättningen kan ett barn placeras brådskande endast om det befinner sig i omedelbar fara till följd av att bristerna i omsorgen om barnet eller andra uppväxtförhållanden allvarligt äventyrar barnets hälsa eller utveckling eller om barnet allvarligt äventyrar sin hälsa eller utveckling genom att använda rusmedel, genom en brottslig gärning som inte kan anses obetydlig eller genom annat därmed jämförbart beteende. Om ett barn av andra

skäl än de som nämnts ovan behöver en brådskande placering utom hemmet kan man använda sig av den bestämmelse om brådskande stödåtgärder inom öppenvården som tidigare beskrivits. I förändringen som gäller beslutet om fortsatt brådskande placering betonas att man under tiden för den fortsatta placeringen ännu ska fundera på vilka olika alternativ det finns för den aktuella situationen.

Samtidigt förtydligas beräkningsgrunderna för tidsfristerna för brådskande placeringar. Tidsfristen för en brådskande placering inkluderar den dag barnet faktiskt placerades brådskande. Om beslutet om brådskande placering fattades före det dygn under vilket barnet faktiskt placerades brådskande, inkluderas dagen då beslutet fattades i tidsfristen. Det rekommenderas att den förtydligade bestämmelsen följs redan under 2015.

Även ändringen av 39 a § gällande utredningen av de delaktigas åsikt förtydligar tillvägagångssättet och bör följas redan under 2015. I sådana situationer där de som är delaktiga i ärendet inte har kunnat nås före den brådskande placeringen ska de informeras om den brådskande placeringen så snart som möjligt efter händelsen samt ges möjlighet att lägga fram sin åsikt om ärendet. Samtidigt ska personen få information om rätten att få hjälp samt den service som föreskrivs i lagen.

Beslut som tryggar vård och omsorg (SVL 46 §)

I 46 § i socialvårdslagen stadgas om förfarandet vid det beslutsfattande genom vilket man tryggar nödvändig omsorg och försörjning samt hälsa och utveckling för ett barn som behöver särskilt stöd eller någon annan klient som behöver särskilt stöd. Förfarandet ska tillämpas om det tillgodoser klientens intresse, det vill säga kommunen har en ovillkorlig skyldighet att se till att den nödvändiga omsorgen och försörjningen tryggas för klienten och att klienten får den service som är nödvändig med tanke på klientens hälsa och utveckling. Det samlade beslut som avses i 46 § i socialvårdslagen gäller den socialservice som klienten eller den person som ansvarar för klientens omsorg behöver. Beslutet fattas av den egna kontaktpersonen tillsammans med en kommunal tjänsteinnehavare som utför klientarbete och som är behörig socialarbetare.

Tjänsteinnehavaren fattar beslutet med hänsyn till den bedömning av servicens nödvändighet som framförs i klientplanen samt utarbetar planer för den service inom hälso- och sjukvården, undervisningsväsendet eller arbets- och näringsförvaltningen som är nödvändig med tanke på klientens omsorg, försörjning, hälsa eller utveckling. I 45 § i socialvårdslagen stadgas om beslutsfattande i brådskande fall.

Personalens anmälningsskyldighet och åtgärder med anledning av en anmälan (SVL 48 och 49 §)

Personer som ingår i socialvårdens personal eller arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande eller som självständiga yrkesutövare ska agera så att den socialservice som ges till klienten är högklassig. De ska utan dröjsmål meddela den person som ansvarar för verksamheten om de vid skötseln av sina uppgifter lägger märke till ett missförhållande eller en uppenbar risk för ett missförhållande vid tillhandahållandet av socialvård för klienten. Den person som tar emot anmälan

ska anmäla ärendet till den ledande tjänsteinnehavaren inom kommunens socialvård. Anmälan kan göras trots sekretessbestämmelserna.

Kommunen och en privat serviceproducent ska informera sin personal om anmälningsskyldigheten och omständigheter i anslutning till tillämpningen av den samt om åtgärder som vidtas för att avvärja ett missförhållande. Om missförhållandet inte kan åtgärdas ska regionförvaltningsverket informeras om ärendet.

Redan den nuvarande lagstiftningen ålägger kommunerna att reservera tillräckliga resurser för att förverkliga lagen. Om kommunen inte tidigare erbjudit exempelvis hemtjänster för barnfamiljer enligt vad den gamla lagstiftningen förutsätter, ska kommunen nu hänvisa mer resurser till hemtjänster än andra kommuner. Kommunerna ska också korrigera de anvisningar inom kommunen, vars tillämpning kan strida mot den lag som är i kraft. Styrning och rådgivning fås vid behov från regionförvaltningsverket.

Ytterligare information

De lagar som inbegrips i lagreformen grundar sig på regeringens proposition [RP 164/2014](#). De förändringar i lagförslagen som gjorts under riksdagens behandling och motiveringarna till ändringarna framgår av riksdagens social- och hälsovårdsutskotts betänkande [ShUB 27/2014](#). Lagändringarna som ingår i reformen finns i riksdagens svar [RSv 195/2014 rd](#). Materialet om reformen finns samlat på webbplatsen (http://www.stm.fi/sv/under_arbete/social_och_halsovard/socialvardslagstiftningen). Där finns bland annat ofta ställda frågor och svar.

Dessutom kommer det att publiceras en handbok om den nya socialvårdslagen och lagändringarna i anslutning till den som är avsedd för personer som tillämpar bestämmelserna i praktiken. Handboken omfattar förändringar som berör det sociala arbetet för vuxna, servicen för barn, ungdomar och familjer samt barnskyddet. Handboken publiceras under våren 2015.

Regeringsråd Lotta Hämeen-Anttila, tfn 0295 163 406, förnamn.efternamn@stm.fi

